

דף מס' 1

ארגון הלמידה סביב רעיון מרכזי בביה"ס היסודי (שיעור מס' 161)
אליעזר קרקובר (eliora101@gmail.com)

לפעמים אנחנו מלמדים פרק בתנ"ך ואנחנו מרגישים שלא הגענו עם התלמידים לרעיון מרכזי או מסר משמעותי. לפעמים המצב הוא הפוך – אנחנו מלמדים פרק ובו כמה מסרים ואנחנו מוצאים את עצמנו "מתפזרים" על פני הרבה מסרים ולא מצליחים להתמקד בעיקר...

בשני המקרים עלולים התלמידים לצאת מהשיעור מצוידים בהרבה ידע אך לא בהכרח עם הבנה ברורה וממוקדת של הנושא ועם מטען חינוכי וערכי...

אז מה עושים? איך מזהים רעיון מרכזי?
ובעיקר - איך בונים את השיעור סביב רעיון מרכזי או באופן שיוביל אליו?

לכל פרק ויחידת לימוד יש "אופי" שונה.

יש פרקים סיפוריים, יש פרקים הלכתיים, יש פרקים עם רשימות והרבה פרטי ידע (המפקדים, סדר המחנות קרבנות המוסף, סוגי הצרעת, גבולות הארץ, וכדומה).

בכל סוגי הפרקים, כדאי תמיד למצוא רעיון מרכזי שסביבו נבנה את השיעור או שאליו השיעור יוביל. זה יכול להיות עניין חינוכי-ערכי-מוסרי, זה יכול להיות עניין לימודי של ידע, או עניין אחר כלשהו.

איתור רעיון מרכזי וארגון הלמידה סביבו, ממקד את ההוראה, וגם מקל על התלמידים להבין ולזכור את העיקר.

בזמן העומד לרשותנו, ננסה לתת כמה דוגמאות מסוגים שונים של פרקים בתורה:

דוגמא א – מחומש שמות פרק י"ז, "מסה ומריבה" ו"מלחמת עמלק": פרק סיפורי.
רעיון מרכזי: אמוני-חינוכי.

דוגמא ב – מחומש בראשית פרק ל"ב, יעקב מתכונן לפגישה אפשרית עם עשו: פרק סיפורי.
רעיון מרכזי: ענייני-מעשי.

דוגמא ג – מחומש במדבר כ"ח-כ"ט, קרבנות המוסף: פרק עם רשימת פרטים (במבט ראשון נראה משעמם...)
רעיון מרכזי: ארגון הנתונים ודליית מסקנות ותובנות מתוכם.

דוגמאות ד, ה – חומש דברים פרק י"ח - רשימת מצוות עם מכנה משותף.

חומש דברים פרק כ"ב - רשימת מצוות עם רצף סביב רעיון חינוכי.

דף מס' 2

ארגון הלמידה סביב רעיון מרכזי בביה"ס היסודי (שיעור מס' 161)
אליעזר קרקובר (eliora101@gmail.com)

1 רש"י:

1

(ב) **"מה תנסון"** - לומר היכול לתת מים בארץ ציה:
(ד) **"עוד מעט"** - אם אמתין עוד מעט וסקלוני:
(ה) **"עבור לפני העם"** - וראה אם יסקלוך, למה הוצאת לעז על בני:
"וקח אתך מזקני ישראל" - לעדות שיראו שעל ידך המים יוצאים מן הצור, ולא יאמרו מעיינות היו שם מימי קדם:
"ומטך אשר הכית בו את היאר" - מה תלמוד לומר אשר הכית בו את היאור? אלא שהיו ישראל אומרים על המטה שאינו מוכן אלא לפורעניות, בו לקה פרעה ומצרים כמה מכות במצרים ועל הים, לכן נאמר אשר הכית בו את היאור, יראו עתה שאף לטובה הוא מוכן:
(ו) **"והכית בצור"** - על הצור לא נאמר אלא בצור, מכאן שהמטה היה של מין דבר חזק ושמו סנפרינון והצור נבקע מפניו:

2 רמב"ן:

2

(א): **"ויסעו כל עדת בני ישראל ממדבר סין למסעיהם על פי ה' ויחנו ברפידים"** -
יאמר שנסעו ממדבר סין שחנו שם בנוסעם מאלים, והלכו למסעים רבים שעשו על פי השם, ואחרי כן חנו ברפידים. ואמר זה דרך קצרה, כי בנוסעם תחלה ממדבר סין חנו בדפקה, ואחרי כן באלוש, ומאלוש לרפידים, וזה טעם "למסעיהם" ...
"ואין מים לשתות העם" - כאשר באו אל המקום ההוא ולא מצאו שם עיינות מים, מיד עשו מריבה עם משה...
...ומשה אמר להם **"מה תריבון עמדי מה תנסון את ה'"** - כי הריב הזה לנסות את ה' הוא היכול לתת לכם מים, כי אם תחרישו מעלי ותתפללו אליו אולי יענה אתכם וכן היה הדבר בלבם לנסות כאשר אמר (בפסוק ז), ועל נסותם את ה' לאמר היש ה' בקרבנו אם אין, ואז רפתה רוחם מעליו, ועמדו יום או יומיים מסתפקים במים שבכליהם, ואחרי כן ויצמא שם העם למים וילן העם על משה, כעניין התרעומות אשר המה עושים בכל מקום לבקש דבר, שיאמרו למה זה העליתנו ממצרים. וכראות משה כי צמאו התפלל לשם והגיד לפניו צרתו במריבה שעשו עמו בראשונה.
(ה): **"עבור לפני העם"** -
... וקרוב אלי שיצאו מים מן הצור בחורב, מים קרים נוזלים, הלכו אל רפידים, ושם שתו אותם... אבל כאן היו נהרות שוטפים ממנו ושותין בבתיהם לרצונם. ואע"פ שהיה הכל בארה של מרים, כקבלת רבותינו (במדב"ר יט כה), יתכן שהיה בפעם הראשון וכל הארבעים שנה מושך מים כנהרות שוטפות, ובפעם השנית מפני העונש אשר היה שם נעשה כמו באר חפורה מלאה מים חיים:
(ו): **"הנני עומד לפניך שם על הצור בחורב"** -
בעבור כי הפלא במים במקום הזה עתה היה קבוע, שיהיה הבאר עמהם כל ימי המדבר כדברי רבותינו (במדב"ר יט כה), בעבור זה נגלית עליו השכינה במקום ההוא, כמו שאמר במן (לעיל טז ז): ובקר וראיתם את כבוד ה', בעבור היותו פלא קיים:

3 אור החיים:

3

ויצמא שם וגו'. הנה העניין יוליד התימה למה יביאם ה' אל הניסיון הגדול הזה למות בצמא, וכפי השכל ישער אדם שדבר זה וכדומה תוליד הכפירה? ...
... ונראה כי ה' ניסה אותם להדריכם לשאת עיניהם ולהתפלל לפני ה', כי זה עיקר גדול באמונה ובהשלמת הנפש...

דף מס' 3

ארגון הלמידה סביב רעיון מרכזי בביה"ס היסודי (שיעור מס' 161)
אליעזר קרקובר (eliora101@gmail.com)

רש"י:	4
<p>(ח) ויבא עמלק וגו' - סמך פרשה זו למקרא זה, לומר תמיד אני ביניכם ומזומן לכל צרכיכם ואתם אומרים (פסוק ז) היש ה' בקרבנו אם אין, חייכם שהכלב בא ונושך אתכם ואתם צועקים אלי ותדעון היכן אני. משל לאדם שהרכיב בנו על כתפו ויצא לדרך, היה אותו הבן רואה חפץ ואומר, אבא טול חפץ זה ותן לי, והוא נותן לו, וכן שניה וכן שלישית, פגעו באדם אחד, אמר לו אותו הבן ראית את אבא. אמר לו אביו אינך יודע היכן אני, השליכו מעליו ובא הכלב ונשכו:</p>	

תרגום אונקלוס:	5
<p>וְאֶהְרֹץ וְחֹר וְחֹר תִּמְכּוּ בְיָדֵי מִזָּה אֶחָד וּמִזָּה אֶחָד וְיִהְיֶי יָדָיו אֲמוֹנָה – ... וְהוּא יְדוּהִי פְרִישָׁן בְּצָלוּ...</p>	

רמב"ן:	6
<p>(ט) ויאמר משה אל יהושע - ... והטעם שציווה משה את יהושע להילחם בעמלק, בעבור שיתפלל הוא בנשיאות כפים על ראש הגבעה, ועלה שם כדי שיראה את ישראל הנלחמים וישים עינו עליהם לטובה, וגם הם יראו אותו פורש כפיו השמימה ומרבה בתפלה ויבטחו בו ויוסיפו אומץ וגבורה:</p> <p>ובפרקי ר' אליעזר (פרק מד) עוד: כל ישראל יצאו חוץ לאוהליהם וראו את משה כורע על ברכיו והם כורעים על ברכיהם, נופל פניו ארצה והם נופלים על פניהם ארצה, פורש את ידיו לשמים והם פורסים את ידיהם לשמים, כשם ששליח צבור מתפלל כך כל העם עונין אחריו, והפיל הקב"ה את עמלק ואת עמו ביד יהושע.</p>	

רש"י:	7
<p>והיה המחנה הנשאר לפליטה - על כורחו כי אלהם עמו. התקין עצמו לשלשה דברים: לדורון, לתפילה, ולמלחמה.</p> <p>לדורון להלן (פסוק כא) ותעבור המנחה על פניו. לתפילה (פסוק ט) אלוהי אבי אברהם. למלחמה והיה המחנה הנשאר לפליטה:</p>	

סיכום:

- **בסיפורים:** למצוא את הנקודה המרכזית, הנקודה שאליה אנחנו רוצים להוביל את השיעור. להחליט מהו המקום המתאים שבו כדאי לעצור ולתת לתלמידים להפנים את המצב, את ההתלבטות, את הדילמה ולחשוב ולהעלות רעיונות ומחשבות.
  - **ברשימות ארוכות:** קודם כל לעשות סדר, ואחר כך לנסות להגיע לתובנות.
  - **במצוות:** לנסות למצוא את הנקודה המתחברת אל עולמם של התלמידים. לפעמים ניתן למצוא קשרים או מכנה משותף לקבוצה של מצוות.
- ❖ **כללו של דבר – לאתר רעיון מרכזי ולמקד את הלמידה סביבו.**